

MARULIĆ I BÉNÉ NA SORBONNEI

Cvijeta Pavlović

Judita Marka Marulića već tri godine govori francuskim jezikom, a nedavno se iznimno uspješno predstavila u pariškom intelektualnom središtu, na Sveučilištu Sorbonne. Pripreme su dakako bile dugotrajne, što je nužno za tako značajne promocije hrvatske književnosti i kulture, ali su tekle bez »pompe«, tiho, uz puno odricanja i upornosti. Mimo medijski eksponiranih tema, *Judita* je konačno dočeka u Francuskoj u veljači 2005. godine s uistinu neočekivanim zanimanjem koje se osjetilo za vrijeme, kao i nakon predstavljanja djela Marka Marulića u prijevodu Charlesa Bénéa.

Čitava manifestacija ne bi mogla biti provedena u djelo da nije bilo akademika Mirka Tomasovića, Bratislava Lučina i *Marulianuma* koji već puno desetljeće uspješno promiče hrvatsku renesansnu književnu kulturu diljem svijeta. Oni su potakli uglednog erasmologa, profesora emeritusa Charlesa Bénéa, da se upusti u hrabru prevoditeljsku avanturu remek-djela hrvatskoga ranonovovjekovlja, upostavili su plodonosne veze s prof. Henrikom Hegerom i njegovom sorbonskom komparatistikom, koja je pokazala veliko zanimanje za *Juditu* kao kroatističko-komparatističku temu, oni su također uspjeli potaknuti Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Parizu i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske da u čast Charlesa Bénéa omogući nastup hrvatskih znanstvenika koji bi u njegovoj domovini govorili o značaju Bénéova opusa za hrvatsku komparativnu povijest književnosti i hrvatsku kulturu uopće.

Kao domaćin večeri istaklo se Središte za istraživanja komparativne književnosti Sveučilišta u Parizu-Sorbonnei s Odsjekom za istraživanje hrvatske kulture i međunarodnih intelektualnih razmjena, na čelu s Henrikom Hegerom, dopisnim članom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Kao organizator svečanosti, g. Heger odao je počast hrvatskoj kulturi sastavivši dvojezičnu pozivnicu za Francuze, Hrvate u Francuskoj i mnoge zainteresirane intelektualce,

Le MARULIANUM
centre de recherche sur Marko Marulić et son cercle humaniste – Split

et

L'ÉQUIPE DE RECHERCHE SUR LA CULTURE CROATE ET LES ÉCHANGES INTELLECTUELS INTERNATIONAUX
unité constitutive du Centre de recherche en littérature comparée de l'Université de Paris-Sorbonne
ont l'honneur de vous inviter à la séance publique sur

LA JUDITH [JUDITA] DE MARKO MARULIĆ

VERSIFIÉE EN LANGUE CROATE – U VERSIH HARVACCHI SLOJENA – (1501)

à l'occasion de la publication de sa traduction en français par Charles BÉNÉ
(Most / Le Pont, Zagreb)

VENDREDI 25 FÉVRIER 2005 À 18 HEURES 30 PRÉCISES

EN SORBONNE, AMPHITHÉÂTRE GUIZOT

(entrée par la cour d'honneur, 17, rue de la Sorbonne, Paris V^e)

Avec la participation des Professeurs

Charles BÉNÉ (Grenoble)
Membre correspondant de l'Académie croate

Cvijeta PAVLOVIĆ (Zagreb)
Docteur ès sciences philologiques

et Mirko TOMASOVIĆ (Zagreb)
Membre ordinaire de l'Académie croate

Illustration poétique
Lecture d'un fragment de la *Judita* en croate (Mirko TOMASOVIĆ) et en français (Charles BÉNÉ)

Coordination
Henrik HEGER (Paris)
Membre correspondant de l'Académie croate

Séance réalisée avec le soutien du Ministère de la culture de la République de Croatie

Contacts: Bratislav LUČIN, Directeur du *Marulianum*, Ispod ure 3/I, HR-21000 SPLIT
bratislav.lucin@public.srce.hr
et Henrik HEGER, Responsable de l'Équipe de recherche sur la culture croate, C.R.L.C.
Université de Paris-Sorbonne, 1, rue Victor Cousin, F-75230 PARIS CEDEX 05, henrik.heger@wanadoo.fr

pozivnicu na kojoj je uz francusku inačicu, *La Judith*, stajala i Marulićeva: *Judita* »u versih harvacchi slofena«. G. Heger svečano je otvorio priredbu ispisavši vlastoručno na ploči naslov pozivnice, pa je tijekom izlaganja hrvatska i Marulićeva riječ bila nadvijena nad govornicima i zaokupljala pažnju slušateljstva. Okupljeni u veličanstvenoj amfiteatralnoj dvorani Guizot, mnogobrojni uzvanici slušali su izlaganja Charlesa Bénéa, Mirka Tomasovića i autorice ovih redaka, koje je pojedinačno biranim riječima publici predstavio g. Heger u ulozi koordinatora i ujedno pokazao izvrsno poznavanje rada na području hrvatske filologije.

Bilo je gotovo čudesno slušati kako Charles Béné, vrhunski stručnjak za francusku i neolatinsku renesansnu književnost, govori o Maruliću kao »humanistu iznad svih humanista«. Premda su Bénéovi tekstovi na temu Marulića već učvrstili visoku poziciju hrvatskoga pisca u europskim kulturno-znanstvenim krugovima, Béné je prigodu da govori na Sorbonnei iskoristio da Marka Marulića nadredi mnogima, pa, na određeni način, čak i Erazmu Rotterdamskom. Zanosnim riječima, ali argumentirano i potaknuto Marulićevom biografijom i bibliografijom, Béné je izdvojio njegovu objektivnost i hrabrost, kvalitetu pisanja posebice u *Evanđelistaru* i *Instituciji*, kao i recepcijsku sudbinu toga *vademecuma* mnogih misionara. Dvorana je bez daha slušala o Marulićevoj slavi, podjednako u dalekom Japanu, kao i mnogo bližoj Italiji i Mađarskoj, ili u uglednom Pragu. Kao posebnu vrijednost Marulićeva humanizma Béné je naglasio njegovu odluku da piše na materinskom jeziku; time je hrvatski humanist udružio visok stupanj domoljublja s najširim intelektualnim obzorima, tj. iskazao svijest o postojanju kulture izvan »elitne« latinštine, svijest koju ne možemo posvjedočiti u drugih uglednih humanista. Béné je pred sorbonskim auditorijem ukratko, ali cjelovito prikazao sveukupno Marulićevo djelo, uključujući i latinske i hrvatske naslove. Kao prevoditelj *Judite*, ugledni profesor tom je prilikom iskazao divljenje nad Marulićevim epom, istovremeno »starim i modernim« – »starim« po nadahnuću Biblijom i po epskoj kompozicijskoj tradiciji, a »modernim« po svojoj aktualnosti – a s druge strane osvrnuo se i na nedavno otkriven Marulićev epigramski opus. Prihvaćen glasnim odobravanjem sorbonske publike, sadržaj epigrama o mišu i žabi s aluzijama na Zapadnu Europu, dokazao je još jednom pronicavost, dalekovidnost i sjevremenost Marulićevih misli, pa je reakcija prisutnih samo potkrijepila Bénéove superlative. Stoga je zaključak uglednoga profesora bio temeljna poruka čitave večeri: Marko Marulić bio je (možda i jedini) humanist u najpotpunijem smislu riječi!

U ime hrvatske komparatistike, Cvijeta Pavlović govorila je o Bénéovu prijevodu Marulićeve *Judite* na francuski jezik, kao rezultatu njegova više-godišnjega bavljenja Marulićevim tekstovima. Podrobne leksičke i frazeološke analize potvrdit će vještinu i iznimnost Bénéova prevoditeljskoga pothvata, koji je unatoč pomoći engleskoga prijevoda, nastojao izbjeći lakša rješenja i pojednostavnjenja te ostvariti prepjev u »oslobođenim« stihovima, koji vjerno slijede Marulićeve pjesničke retke. Uz prijevod *Judite* Béné je pridodao briljantnu minijaturu analize značaja djela podjednako iz iskustva filologije i traduktologije, te se njegov uvodni dio o *Juditi* može preporučiti čak i hrvatskim studentima i

đacima, kao jedan od najobuhvatnijih i najzanimljivijih priloga o »ocu hrvatske književnosti« promotrenom u europskom okruženju. Tekst otkriva tri sloja karakteristična za tzv. duh vremena europske renesanse: antičko naslijeđe, biblijsku motivaciju djela, ali i Marulićevu senzualističku percepciju. Béné uz to ispravlja pogreške glasovitih *Brockhaus Enzyklopädie* i *l'Encyclopédie Judaïque* te prikazuje preciznu zemljopisnu liniju širenja teme *Judite* među europskim narodima.

Stihove francuske verzije recitirao je sam prevoditelj, a da se na Sorbonnei čuje hrvatska riječ, pobrinuo se akademik Mirko Tomasović, koji je preuzeo zahtjevnu ulogu dočaravanja Marulićeva ritma u hrvatskom izvorniku. Ali i više od toga: akademik Tomasović pretvorio je svečanost u povijesno važan događaj, održavši na Sorbonnei kratko predavanje na hrvatskom jeziku. Potaknut običajem da se o Danteu na Sorbonnei govori talijanskim jezikom, Tomasović je odlučio uvesti još jedan običaj, da se i o Maruliću, hrvatskom Danteu, govori i na hrvatskom jeziku. Izlaganje o znanstvenom radu Charlesa Bénéa istaknulo je najznačajnija, ali i ona nerazglašena dostignuća toga uglednika europske znanosti o književnosti, pa je auditorij oduševljeno pratio kronološki pregled Bénéovih istraživačkih postaja i kratku intimnu povijest sazrijevanja ideje o prevođenju *Judite*. Od početka uspostavljanja veze Charles Béné - Marko Marulić, preko prelaska iz znanstvenoga u prijateljski kod, i rođenja »novog znanstvenika« – Drageca Benića – do konačnoga rezultata: veze Benića i *Judite*, Tomasović je izložio mnoštvo Bénéovih pothvata značajnih za hrvatsku, a kako je Béné ukazao, i europsku književnu historiografiju. Uz Tomasovićev uzvik »Habemus traductorem!«, uvaženi je auditorij ostao impresioniran podatkom da se Béné odrekao prevoditeljskoga honorara, uputivši ga Književnom krugu u Splitu za promicanje opusa Marka Marulića Marula.

Zahvale valja uputiti i gđi Daši Bradičić pri Veleposlanstvu Republike Hrvatske, koja je prvi put u povijesti postojanja Odsjeka za istraživanje hrvatske kulture na Sorbonnei iznimnim zalaganjem uspjela za tu važnu instituciju osigurati sredstva za predstavljanje francuskoga prijevoda *Judite* i iskazivanje *hommagea* uglednom profesoru Charlesu Bénéu.

Prijevod u izdanju *Mosta* izazvao je toliko zanimanje, pa je oveći broj primjeraka bio nedostatan za sve okupljene ljubitelje hrvatske i europske kulture, koji su do njega htjeli doći. Ostaje nada da je ovakav prijem širom otvorio vrata budućim recepcijskim uspjesima Marka Marulića i njegova humanističkoga kruga u svijetu, koje treba predstavljati ne samo novim izdanjima, nego i živom riječju!